

Solidaritet och samarbete i Latinamerika

De skillnader som finns mellan de latinamerikanska länderna borde rimligen kunna utjämnas till ömsesidig båtnad genom framför allt samarbete på det ekonomiska planet. Men det existerande frihandelsområdet LAFTA har blivit en klar besvikelse, framhåller riksdagsman Anders Björck som nyligen studerat förhållandena på ort och ställe. Det finns dock tecken på att ett ökat samarbete kan bli möjligt under den närmaste framtiden, bl a skapandet av den Andinska gruppen, vars resultat ger anledning till optimism.

För de flesta människor är Latinamerika en del av världen som de föreställer sig ganska likartad. I den aktuella debatten kring Latinamerikas framtid rör sig många av debattörerna med svepande formuleringar där man uppenbarligen drar de olika länderna över en kam. Det görs speciellt ofta när företrädare för vänstern talar om den revolution i Castros anda som de tror skall komma.

De stora skillnaderna, som de facto existerar mellan länderna, borde rimligen kunna utjämnas till ömsesidig båtnad genom framförallt samarbete på det ekonomiska planet. Runt om i världen finns tendenser att sammansluta geografiskt närliggande områden i gemensamma ekonomiska marknader eller frihandelsområden. Samarbetet i Europa och Norden är väl de för Sveriges del mest närliggande och aktuella.

Tanken på ett enande av Latinamerika är ingalunda ny utan har funnits ända sedan befrielsekrigen under förra århundradet. Men det var först på 1950-talet som tanken kom att aktualiseras på allvar. Initiativet kom åtminstone delvis från FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika, ECLA. 1961 kunde sju länder gemensamt bilda ett frihandelsområde, LAFTA. Sedan dess har ytterligare fyra stater anslutit sig.

Dåligt samarbete

Så gott som alla personer jag träffade under min Latinamerikaresa var ense om att LAFTA på intet sätt hade motsvarat förväntningarna. Fiasko var ett uttryck som ofta återkom.

Den beteckningen kan nog tyvärr sättas också på en rad andra försök till samarbete. Den av president Kennedy grundade framstegsalliansen har heller inte inneburit framsteg av den omfattning som man hoppades på vid stiftandet. Istället för att samarbeta inbördes finns det en rakt motsatt tendens, nämligen ekonomiskt samarbete med USA och Europa, samt på sistone även med Sydafrika. Den amerikanska ekonomiska dominansen i vissa länder är ju också av den omfattningen att samarbete, eller snarare beroende, blir en nödvändighet.

Flera svenska företagsledare berättade att de inhemska myndigheterna hellre såg att import skedde från moderbolaget i Sverige än från ett dotterbolag i ett annat Latinamerikanskt land. Grunden till det hela var uppenbarligen tvivel på att kvalitén skulle bli lika hög om varan togs från ett grannland. I de fall man verkligen lyckades få till stånd en leverans från ett närliggande land, så visade sig denna bli mera tidsödande än om den hade skett från Sverige. Kommunikationerna i Latinamerika är nämligen oftast mera inriktade på Europa och USA än på att förbinda kontinentens olika delar med varandra.

Ett belysande exempel på detta gav mig en argentinare som påstod att det går 14 flygturer per vecka mellan Buenos Aires och Rom, medan motsvarande antal till grannlandet Paraguays huvudstad Asunción var en! Landkommunikationerna mellan olika länder är på sina håll i praktiken obefintliga.

Ytterligare ett exempel på olikheterna

och det dåliga samarbetet: Medan Argentina flödar över av utsökt kött till lågt pris har grannlandet Chile under senaste året tvingats tillgripa kötttransonering.

Önskelista till USA

Det finns dock en del tecken som tyder på att ett ökat samarbete skulle kunna bli verklighet under den närmaste framtiden. Även om bundenheten till USA är stor hos de flesta stater tycks man nu försöka få till stånd en gemensam attityd mot detta land. Sålunda besökte den chilenska utrikesministern Valdés i somras Washington för att på de latinamerikanska ländernas vägnar lägga fram en gemensam önskelista. Dessa önskemål har blivit föga uppmärksammade i Sverige, men de synes vara väl underbyggda och politiskt realistiska. Kraven kan sammanfattas i följande punkter:

1. Den framväxande kontinentala nationalismen i Latinamerika bör ses som ett legitimt och oåterkalleligt faktum.

2. Principerna om jämlikhet mellan, och icke-intervention i suveräna staters interna och externa politik bör respekteras. De suveräna staternas rätt att fritt disponera över sina naturtillgångar måste erkännas. Suveräna stater får icke utsättas för ekonomiska eller politiska påtryckningar.

3. Biståndet till Latinamerikas utveckling får inte förbindas med villkor som innebär att Latinamerika måste acceptera en viss politisk, social eller ekonomisk samhällsmodell.

4. De privata utländska investeringarna får inte betraktas som bistånd. De utländska investeringarna bör heller inte inräknas i det finansiella biståndet.

5. Biståndet till Latinamerika skall svara mot de behov och prioriteringar som de biståndsmottagande länderna själva anger.

Även om ovanstående krav var riktade till president Nixon och USA har det klart sagts ifrån att de skall uppfattas som gällande för alla länder som investerar i Latinamerika. För svenskt vidkommande kan konstateras att våra investeringar på intet sätt strider mot de fem punkterna.

De utländska investeringarna

Utrikesminister Valdés har också närmare specificerat de villkor som han anser i framtiden skall gälla utländska investeringar i hans eget land, Chile. Även dessa önskemål torde omfattas av de flesta andra latinamerikanska länder. Han slår fast:

För Chiles del kommer också i framtiden de utländska investeringarna att spela en betydelsefull roll för ekonomin. Dessa skall emellertid betraktas som ett komplement till de inhemska investeringarna. Huvudansvaret för den ekonomiska utvecklingen måste åvila Chile självt och icke utlandet.

Vidare måste den utländske investeringen underkasta sig mottagarlandets beslut och prioriteringar. Detta innebär ofta i praktiken förbud att investera inom vissa sektorer. För Chiles vidkommande innebär det att man håller på att begränsa det utländska intresset i de dominerande koppargruvorna. I Brasilien är t. ex. utländska

investeringar förbjudna i petroleum och tidningsindustrin.

Joint ventures, d. v. s. saminvestering mellan utländskt och inhemskt kapital bör eftersträvas. Härvidlag bör det utländska kapitalet inneha minoritetsintresset. Valdés har också fört fram önskemål om att den inhemska partnern bör vara ett företag där chilenska staten är delägare. Detta därför att den inhemska partnern vanligen inte besitter tillräcklig styrka för att göra honom jämbördig med sin utländske kollega.

Intresset för joint ventures var frapperande bland alla de latinamerikanska politiker och ekonomer som jag kom i kontakt med. Att de hittills inte kommit att spela någon avgörande roll beror på att det finns så få likvärdiga inhemska partners för den utländske investeringen att samarbeta med. I praktiken kommer säkerligen därför investeringar på traditionell bas att dominera.

Gunnar Myrdals tanke om att redan vid investeringstillfället träffa överenskommelse om tidpunkten och formerna för nationalisering av investeringen framfördes vidare av Valdés. Denna form har hittills knappast alls kommit till användning. Den nationaliseringsväg som på sistone har svept över Peru och Bolivia kommer kanske att stämna utländska investerare positivare till detta system.

Servan-Schreiber trycker emellertid mycket hårt på, i sin bok om den amerikanska utmaningen, att man kan nationalisera fast egendom men inte »know how». Det sistnämnda blir allt viktigare ju snabbare den

tekniska utvecklingen framskrider. Om inte denna aspekt beaktas tillräckligt så kommer programmerade nationaliseringar att bli en besvikelse i många fall. Man skall komma ihåg att redan i dag förekommer en betydande »brain-drain» av de relativt få högre utbildade till USA. Inte minst Argentina har drabbats hårt av detta.

Övriga önskemål från Valdés sida var att regler utformas så att de utländska investeringarna inte åstadkommer ett valutautflöde som inte väsentligen överstiger det kapital som ursprungligen infördes i landet. Vidare att den utländske investeraren inte åtnjuter en mera privilegierad ställning än vad som kommer den inhemska industrin till del.

Om en utländsk investering är till godo för ett land berodde enligt Valdés på följande faktorer:

1. Om nationell teknologi och kapital saknas.
2. Om det utländska kapitalet genererar självt genom export av de utländska valutor som behövs för vinstremitteringar till moderföretaget.
3. Om övergång sker till det land vari investeringen gjorts inom en rimlig tid, cirka 10 år.
4. Om en ständigt ökad användning sker av inhemska råvaror och halvfabrikat.

De tankegångar som Valdés framfört torde vara ganska representativa för majoriteten av de latinamerikanska staterna. Man kan därför förmoda att de på sikt kommer att innebära riktlinjer för villkoren för utländska investeringar i Latinamerika.

Den Andinska gruppen

Som omnämndes inledningsvis har LAFTA hittills varit en besvikelse. Den argentinske expresidenten Frondizi (som jag sammanträffade med i Buenos Aires) ansåg detta bero på att organisationens tre stora, Mexico, Brasilien och Argentina var obenägra att satsa alltför mycket på ett samarbete som skulle innebära svårigheter för deras egna ekonomier. En brasiliansk ekonom sade bittert till mig att man missmen istället lyckats få till stånd tullfrihet för de stora och viktiga varugrupperna, men istället lyckats få till stånd tullfrihet för en sådan perifer vara som kapplöpningshästar!

Resultatet har blivit skapandet av den Andinska gruppen som omfattar de mindre staterna Chile, Colombia, Venezuela, Ecuador, Peru och Bolivia. Fastän denna grupp endast är tre år gammal, har samarbetet varit överraskande smidigt och resultatet har inte låtit vänta på sig. Jämför man med den långsamma integrationstakten inom LAFTA finns det anledning till optimism.

Sålunda räknar man med att skapa en gemensam marknad senast 1980. För LAFTA:s del är siktet inställt på 1985. Huruvida något av dessa årtal kommer att hålla återstår att se. Vi europeer skall knappast slå oss för bröstet då ju försöken att få till stånd ett ekonomiskt enat Europa inte varit speciellt framgångsrika, trots att utgångsläget i många avseenden varit bättre.

Politiskt sett är det möjligt att det nationaliseringsprogram som militärregeringar-

na i Peru och Bolivia aviserat kan bli ett mönster för andra länder. President Nixons underlåtenhet att begagna sig av Hickenlooperlagen mot dessa länder kan leda till att man där går vidare och initierar till liknande nationaliseringar i ytterligare länder. Men därifrån till ökad enighet på det politiska planet är steget långt.

Kanada in i OAS?

OAS:s betydelse för den politiska enigheten är idag inte särskilt stor. USA:s stora dominans inom denna organisation har lett till stor misstänksamhet från de flesta medlemsländerna. De rykten som just nu cirkulerar i Latinamerika om att Kanada

överväger att inträda i organisationen är därför mycket intressanta. Skulle detta ske vore detta säkert till OAS:s fördel genom att USA:s inflytande skulle neutraliseras. Misstänksamheten mot OAS och liknande samarbetsorganisationer har alltid bottnat i att man sett dem som ensidiga instrument för USA att utöva sitt ekonomiska och politiska inflytande. Det inflytandet, som är både på gott och ont, kan nog endast balanseras genom ett betydligt starkare samarbete på både det ekonomiska och politiska planet mellan Latinamerikas stater. Fortfarande torde det dröja länge innan något sådan blir verklighet.